

Erfarenheter från kammarrättstingen

Av kammarrättsrådet Bo Lagergren

Det var i maj 1960 som kammarrätten första gången i sin historia lämnade Rid-darholmen för att ute i landet skipa rätt mellan taxeringsmyndigheterna och de skattskyldiga. En större serie mål av principiellt intresse och samtidigt av stor ekonomisk betydelse för de skattskyldiga hade anmälts från Hälsingborg. Bensinhand-larna i staden hade blivit föremål för taxeringsrevision och därvid hade konstaterats sådana bristfälligheter i bokföringen, att skönmässiga taxeringar åsatts. Genom bruttovinstberäkningar hade det gått ganska bra att få fram vederbörandes förtjänster genom försäljning av bensin och olja, men vid taxeringsrevisionen hade framkommit att bensinförsäljarna hade haft mycket stora förtjänster genom serviceverksamhet, främst då biltvättar och rundsmörjningar. Taxeringsmyndigheterna, i varje fall prövningsnämnden i Malmöhus län, hade varit tveksamma vid bestämmandet av taxeringarna — det var i flertalet fall fråga om eftertaxering — och kammarrätten konstaterade, att besluten i prövningsnämnden fattats med 3 röster mot 2, stundom 4 mot 3, och kvarlämnade anteckningar gav anledning till antagande att besluten fattats med stor tvekan och närmast åsyftat en kompromiss. Att bevisningen på prövningsnämndsstadiet icke var "vattentät" — vare sig taxeringsintendentens eller de skattskyldigas — var också ett påtagligt faktum. Kom därtill vissa på bedömningen av målen inverkan de lokala förhållanden (stationernas belägenhet i staden och andra på lönsamheten inverkan de faktorer, som svårligen kunde

bedömas annorledes än genom syn), inses lätt att handläggning av målen på ort och ställe helt enkelt var nödvändig, om kammarrätten skulle kunna fylla sin funktion som domstol.

Som sammanträdeslokal fick kammarrätten använda Luggude domsagas tingshus. Att kammarrätten valde en allmän domstol sammanhänger med vissa uttalade önskemål att dels utåt markera domstolens oberoende ställning i tvister mellan taxeringsmyndigheterna och de skattskyldiga, dels i möjligaste mån få tillgodonjuta de serviceanordningar i avseende å bevisupptagning (diktafonanläggningar o s v) som en modern rättegångslokal kan erbjuda.

Efter denna inledning skall nu en redogörelse lämnas för Hälsingborgsmålens bakgrund, bevisningsfrågorna och domslutet, därvid framställningen av lätt förklarliga skäl begränsas till muntlighetens värde från skilda synpunkter.

En kommunalanställd taxeringsrevisor hade lagt ned ett mycket gott arbete i syfte att få fram vissa relationstal för en rätt bedömning av serviceinkomsterna, som nämnt främst biltvättar och rundsmörjningar. Med utgångspunkt från årlig smörjjetts- och vattenförbrukning ansåg han att serviceintäkternas minimibelopp kunde beräknas. Från vattenverket hade därför inhämtats den totala under året förbrukade vattenmängden, och kostnaden för vattnet hade för övrigt avdragits bland omkostnaderna, varför med ganska stor säkerhet kunde fastslås den totala vattenmängden. Likaså kunde i flertalet mål med tämligen stor noggrannhet fast-

ställas kvantiteten under året inköpt och förbrukat smörjfett, som kommit till användning för rundsmörjningar. En betydligt osäkrare faktor var däremot den kvantitet vatten, respektive smörjfett som åtgått för varje biltvätt respektive rundsmörjning. Det var på den punkten som mycket divergerande uppfattningar rådde mellan utredningsmannen och de skattskyldiga. Taxeringsrevisorn framlade kalkyler, som sades bygga på praktiska prov. Dessa skulle hava utvisat, att även med hänsyn till de varierande sätt, på vilka en biltvätt kunde utföras, en vattenmängd av i medeltal 200 liter per tvätt — endast personbilar avsågs då — skulle ge en betryggande marginal vid inkomstberäkningen. Beträffande smörjfettåtgången gjorde taxeringsrevisorn gällande, att sannolikt 10—12 bilar kunde rundsmörjas med ett kilogram fett och att i allt fall 8 bilar skulle ge en betryggande säkerhetsmarginal som kunde läggas till grund vid beräkning av stationens minimiinkomst av rundsmörjningar. De skattskyldiga förmenade beträffande biltvättarna, att den genomsnittliga vattenåtgången för en biltvätt uppgick till minst 4 à 500 liter — för lastbilar flerdubbel kvantitet — och påstodo samstämmigt, under hänvisning bl a till i målen utfärdade intyg och utlåtanden, att högst 4 à 5 bilar kunde rundsmörjas med ett kilogram fett.

Vilken betydelse hade då meningsskiljaktigheterna i dessa rent tekniska uppskattningsfrågor? Här är icke platsen att närmare redogöra för utredningsmaterialet, men för belysning av muntlighetens värde skall blott pekas på följande fakta.

800.000 liter vatten — en normal siffra på en stor station — räcker antingen till $(800.000 : 200 =)$ 4.000 tvättar enligt myndigheternas beräkningar eller cirka

$(800.000 : 450 =)$ 1.800, om de skattskyldigas beräkningar godtagits. Om varje tvättning kostat 6 kr skulle inkomsten bli antingen 24.000 kr eller 11.000 kr. Spännvidden i yrkanden och medgivanden blev lika stor, när det gällde inkomsterna av rundsmörjning.

Taxeringsrevisorn hade ytterligare en beräkningsfaktor, då det gällde uppskattningen av ifrågavarande intäkter av biltvättar och rundsmörjningar. Vid ett flertal bensinstationer med ordnad bokföring hade konstaterats, att inkomsterna av dessa två serviceslag var praktiskt taget lika (om hela kalenderåret beaktades). En till synes säker statistik hade skriftligen framlagts och vederbörande taxeringsintendent hävdade i enlighet därmed, att när intäkterna av rundsmörjning underskred den av biltvättar bokförda inkomsten eller vice versa, en uppjustering av den lägre inkomsten vore befogad.

Det anförda är tillräckligt för belysning av underlaget för den muntliga handläggning, som den 16 maj 1960 tog sin början å Luggude tingshus. Ett 10-tal vittnen avhördes. De skattskyldiga hade inkallat service-män och andra tekniker förtrogna med de på respektive station föreliggande arbetsförhållandena, och taxeringsintendenten hade inkallat personer som varit behjälpliga vid utförandet av taxeringsrevisorns praktiska prov, varom ovan talats. Därjämte hade inkallats föreståndaren för postens bilpark i Malmö, som hade en ingående erfarenhet av just de problem som var uppe till diskussion i målen. Förhören leddes av parterna — de skattskyldigas advokater och taxeringsintendenten — varefter kammarrättens ordförande och referenten i målet kunde göra de supplerande frågor som behövdes för problemens behöriga utredning och belysning.

Att närmare gå in på förhörens "facit" i fråga om målens bedömning saknar här intresse. Kontentan blev emellertid, att kammarrätten vid sin domsmotivering hade tillgång till bevis av påtagligt högre kvalitet än som stått prövningsnämnden till förfogande och att domstolen följaktligen ansåg sig stå på ganska säker grund, när den i enlighet med den nya kammarrättsstadgans krav på *motivering*¹ kunde i utslaget fastslå, att genom den från ömse sidor förebragta utredningen och inför rätten avlagda vittnesmål kunde anses styrkt, *att* åtminstone så och så stor mängd vatten finge antagas hava förbrukats för varje biltvätt, *att* priset på varje biltvätt finge antagas hava utgjort minst det och det å priset, *samt att* följaktligen bruttointäkterna av biltvätt måste antagas hava uppgått till minst den och den summan. Motsvarande fullständiga motiveringar lämnades även beträffande övrig service (rundsmörjningar o. dyl.).

Bevisupptagning och bevisprövning är i vissa mera komplicerade taxeringsmål av lika stort värde som i civila tvistemål vid de allmänna domstolarna. Att domstolen även i sin motivering värderar bevisningen är givetvis i princip lika betydelsefullt som i vanlig civilprocess. Att detta hittills underlåtits sammanhängande uppenbarligen med att före den nya kammarrättsstadgans ikraftträdande möjligheterna att upptaga vittnesmål praktiskt taget var obefintliga, eftersom kostnadsfrågorna ej var reglerade och domstolen ej heller hade möjlighet att förlägga sina sammanträden utom Stockholm. Vad här skildrats från Hälsingborg kan möjligen vara ägnat att belysa vikten av att i större taxerings-

mål kammarrätten ägnar särskild uppmärksamhet åt de med processen sammanhängande bevisproblemen. Att sk "vittnesattester", intyg under "edlig förpliktelse" o dyl ofta äger ett mycket ringa värde är ju omvittnat, och sannolikt lärer detta vara fallet i alldeles särskilt hög grad när det gäller skattemål. Detta var *en* av erfarenheterna från det första kammarrättstinget.

Vi gjorde emellertid även andra erfarenheter, och därmed är jag inne på betydelsen av att domstolen med egna ögon kan konstatera och bedöma omtvistade eller omdiskuterade sakförhållanden av betydelse för målens prövning.

En av de skattskyldiga åberopade under målets handläggning bl a följande: Även om det förhölle sig så, att exempelvis 200 liter vatten räckte för en biltvätt vore därmed icke sagt, att den totalt förbrukade vattenmängden kunde läggas till grund för en rättvisande inkomstberäkning. Förhållandena kunna vara så, att vederbörande av konkurrensskäl låter kunderna tvätta gratis, och stationens belägenhet kan för övrigt vara sådan, att den av taxeringsmyndigheterna hävdade överensstämmelsen mellan intäkter av tvätt respektive rundsmörjning icke alltid är tillfinnandes. Må vara att i Hälsingborgs centrum — där turisttrafiken är utomordentligt stor och ett välsituerat bilägarklientel utnyttjar en servicestation med tvättar och rundsmörjningar i en relation som taxeringsmyndigheterna påstått. Detta är dock inte fallet inom områden av staden där turisttrafiken är ringa och bebyggelsen huvudsakligen består av egnahem, ägda av arbetare och lägre tjänstemän, som själva praktiskt taget alltid spolar sina bilar på tomten. Den skattskyldige gjorde även gällande, att på hans station gratistvättar

¹ 28 § andra stycket kammarrättsstadgan lyder: Utslag och slutliga beslut skola innehålla de skäl, på vilka avgörandet grundas.

lämnades i särskilt stor utsträckning. Den skattskyldige hemställde med hänsyn till det anförda, att kammarrätten ville hålla *syn* å platsen. Resultatet av syneförrättningen antecknades i domstolens protokoll och kan — med hänsyn till att kammarrättens utslag icke är lagakraftvunnet — icke kommenteras i vidare mån än genom ett ordagrant återgivande av domstolens protokoll (den skattskyldige dock benämnd X. och adressangivningarna "hemliga").

"Stationen är belägen i ett mindre skogsområde invid vägen till Y. Grannskapet vid stationen var delvis industribetonat. Bostadsbebyggelsen i närheten utgjordes av mindre villor. Av X. gjort påstående att villorna beboddes av lägre tjänstemän och arbetare syntes förtjäna tilltro. Avståndet till närmaste spårvagnshållplats uppgavs vara betydande. Någon busstrafik fanns enligt uppgift ej. Rätten besiktigade smörjanordningarna — en utomhus belägen smörjgrop utan tak samt en inomhus belägen smörjhall, kombinerad med tvätthall — varvid X. uppgav, att under de aktuella beskattningsåren endast funnits den utomhus befintliga smörjanordningen, något som särskilt vintertid medfört stora svårigheter. X. framhöll vidare, att under år 1955 stationen omgivande mark av på grund av Hälsingborgutställningen i stor utsträckning använts för camping, enär stadens ordinarie campingplatser då ej räckt till. De tältande hade därvid utan avgift fått använda bensinstationens vatten för olika ändamål.

X. företedde liggare, upptagande egenhändiga namnteckningar av personer, som under tiden den 20 juni 1959—den 12 maj 1960 tvättat sina bilar gratis vid X. station. X. uppgav, att under angivna tid cirka 2.000 gratistvättar lämnats, som

medfört en vattenförbrukning av omkring 500.000 liter. Förstnämnda liggare syntes vara omsorgsfullt förd.

Rätten konstaterade, att även om tvätthallen användes för betalande kunder, betingelserna för gratistvättning voro goda med hänsyn till uppställningsförhållandena och vattentillgång på platsen.

Några iakttagelser i övrigt av för målens bedömande betydelsefull art gjordes icke."

Avslutningsstycket — "Några iakttagelser etc — kan tyckas överflödigt, enär alla relevanta iakttagelser självfallet böra upptagas i protokollet men har ett praktiskt värde sammanhängande med följande: Kammarrätten brukar tillstålla parterna protokoll i justerat skick över muntlig handläggning och *syn*, innan målet företages till slutligt avgörande. Parterna kunna då inkomma med eventuella påminnelser eller erinringar mot protokollet, och för målens eventuella omprövning i Regeringsrätten kan det synas lämpligt att parterna vitsordat, att även enligt deras bedömande allt väsentligt upptagits i syneprotokollet.

*

Vissa mål äro erfarenhetsmässigt av den art, att de skattskyldiga helt enkelt icke begripa hur de skola utföra sin talan, de förstå ej innehållet i gällande rätt, och exempelvis en kontantkalkyl är stundom absolut obegriplig för den skattskyldige. Ofta kan kammarrätten genom sk brev (delgivning av promemorior, som upprättats vid målens handläggning o s v) — med andra ord genom sk skriftlig processledning — bidra till att målets utredning klarnar, men stundom äro förhållandena sådana att en muntlig handläggning

är avgjort att föredraga. Några mål handlagda under hösten 1960 voro visserligen icke på långt när så "utredningstekniskt" komplicerade som nyssberörda bensinmål, men rymde så mycket av dunkla punkter att muntlig handläggning befanns påkallad. Det intressanta var, att även från rent skatterättsliga aspekter — alltså icke så mycket från sakförhållandenas belysning — den muntliga handläggningsmetoden befanns klart överlägsen den skriftliga. Ett belysande fall från Övre Norrland var följande. (Vederbörande hade på sista tiden bosatt sig i Stockholm, varför målet handlades härstädes.)

Vederbörande hade ägt en mekanisk verkstad i Umeå. Rörelsen hade överlåtits med inventarier, lager och åtföljande goodwill. Den skattskyldige hade vänt sig till en "sakkunnig", som vilselett honom beträffande innehållet i gällande rätt angående skatteplikten för försålda inventarier. Dessa hade innehafts i mer än fem år, och den skattskyldige hade invaggats i en bergfast tro på att försäljningssumman icke var skattepliktig. Detta var ju saker och ting, varom besked kunde erhållas i kammarrättens blivande utslag, men saken var inte så helt enkel. Den skattskyldige ansåg det i hög grad orättvist om försäljningssumman skulle beskattas, då han aldrig fått göra några avdrag för de inköpta maskinerna. Prövningsnämnden hade upptagit hela summan till beskattning utan att medgiva några avdrag. Vederbörande taxeringsmyndigheter hävdade, att X. fått göra avdrag motsvarande den årliga värdeminskningen. X. påstod i anledning härav under målets skriftliga handläggning att han aldrig gjort några avskrivningar och att han aldrig fått något avdrag för maskinerna i annan form, varför beskattningen innebar en stor

orättvisa. Genom skriftlig processledning kunde fastslås, att X. såtillvida hade rätt, att han åtminstone för de år, beträffande vilka deklARATIONERNA ännu funnes bevarade, aldrig yrkat eller tillgodoförts något avdrag. Myndigheterna sadlade då om och förmenade att det fick antagas att X. kostnadsfört maskinerna vid den för inköpet aktuella tidpunkten och därmed fått avdrag för hela inköpskostnaden. I detta läge var målets utsättande till muntlig handläggning något självfallet. De goda erfarenheterna av detta förhör — där den vid kammarrättens dombord uppnådda enigheten mellan det allmännas representant och den skattskyldige i ett väsentligt avsnitt av målet var särskilt betydelsefullt — kan sammanfattas i följande punkter.

1. Beträffande *skatteplikten* kunde rätten på ett smidigt sätt klagöra, att efter år 1952 gäller andra regler än tidigare (överlåtelse av inventarier beskattades tidigare endast om de innehafts under kortare tid än 5 år). — Det skall gärna medges, att i och för sig upplysning härom kunnat lämnas i prövningsnämndens protokoll, men då så ej hade skett och inga lagrum åberopats och vederbörande taxeringsintendent — med all respekt för denna kårs objektivitet — icke gärna kan fylla den opartiska instansens informativa funktion, synes obestriddigt att ett påpekande om lagändring — eventuellt genom företeende av författningstexter — stärker förtroendet för rättskipningen och onödiggör att parten spiller tid på dyrbara utredningar och undersökningar angående gällande rätt.

2. Vid handläggningen framkom att den skattskyldige ärvt en mindre förmögenhet av sin far som var jordbrukare och att han för arvet inköpt verkstadsinventarier. Den skattskyldige hördes av

rätten rörande skatterättens olika avdrags-system, därvid på ett slående sätt bestyrktes att vederbörande inte kände till något om avskrivningsmöjligheter o. dyl. utom i ett avseende: Indirekt framkom nämligen att vederbörande — född och uppväxt på landet — ansett att en omplacering av den ärvda förmögenheten i ett — som han sade realkapital — icke medförde någon avdragsrätt. ”Detta är ju min förmögenhet” etc. ”En bonde får ju inte draga av vad kreaturen kostat men han slipper skatta när han säljer.” ”När maskinerna efter fem år skulle säljas visste jag att det inte blev någon skatt” o s v. — Hade den skattskyldige utsagt detta i skrift, hade han nog haft rätt svårt att vinna gehör för sina synpunkter, men den muntliga handläggningen gav så övertygande bevis på riktigheten i gjorda påståenden, att taxeringsintendenten icke på allvar ville göra gällande att maskinköpet kostnadsförts vid förvärvet.

3. Då rätten kom in på *avdragssidan*, anskaffningspriset av inventarierna, fick klaganden lämna en sammanfattande redogörelse för de priser de olika inventarierna betingat o s v. Sedan för den skattskyldige påvisats, att de vid rätten lämnade uppgifterna avsevärt skilde sig från tidigare uppgivna siffror, uppgav den skattskyldige, att hans *ombud* i prövningsnämnden skrivit ett högre belopp — 16.000 kr i stället för 10.000 kr — och att han icke förstått hur man skulle räkna men trott att vad ombudet skrev var rätt. Han ville nu lämna sitt ärliga ord på vad han givit för inventarierna. I anledning av vad som framkommit förklarade taxeringsintendenten att om avdrag skulle medgivas borde inventariernas anskaffningspris inte beräknas till högre belopp än 7.000 kr, när man måste antaga att

smärre inventarier avdragits bland omkostnaderna. Rättens utslag innebar att klaganden tillgodofördes avdrag med ett belopp som var något frikostigare än det av taxeringsintendenten under den muntliga handläggningen gjorda medgivandet.

Den muntliga handläggningen ger mången gång anledning till *överraskande upptäckter* av skiftande slag, ömsom till fördel, ömsom till nackdel för parterna.

1. Vi hade sålunda ett mål i södra Sverige, som rörde en konstnärinnas taxering. Utredningen var i vissa hänseenden dunkel och motsägelsefull. Fru X. hade fått del av en kontantberäkning och hade icke kunnat klargöra hur hon trots bristen på kontanter kunnat bestrida levnadskostnaderna. Fru X. uppgav, att hon åtminstone vissa tider av året färdats i bil cirka 5—10 mil per dag men övernattningar utom hemorten hade skett ytterst sällan. Bensinåtgången var anmärkningsvärt hög. Vid den muntliga handläggningen framkom, att vederbörande haft samtidigt pågående utställningar i ett flertal städer, att hon varje dag på grund av brist på hemhjälp tagit hela familjen med sig till de skilda utställningsstäderna och att verksamheten således gått ut på en ytterst intensiv både försäljnings- och konstnärlig verksamhet, som försiggått under ambulerande verksamhet (ett slag zigenarliv, som vederbörande själv sade). Det framkom även att bilen i fråga varit en större amerikansk bil (en ”raggarbil”), som varit mycket bensinkrävande. — När utredningen i denna del avhandlats och klagandens uppgifter i berörda avseenden kunde förefalla trovärdiga, kom förhöret in på frågan om levnadskostnadernas bestridande. Då — plötsligt — berättar vederbörande, hurusom hon bytt konst mot varor, icke blott livsmedel utan även möbler och

andra för den konstnärliga verksamheten erforderliga inventarier. Klaganden fick tala ut vad hon hade på hjärtat om skattskyldigheten för dylika transaktioner. Resultatet blev att kontantkalkylen fick ett något annat innehåll, men med hänsyn till bytestransaktionerna befanns den av prövningsnämnden åsatta taxeringen skälig.

2. Att även en aldrig så "torr" skatteförfattning kan få ett levande innehåll genom syneinstitutet belyses av följande. Fondskatteförordningen var ju en i hög grad teoretisk författning, vars rätta tillämpning näppeligen kunde tänkas främjas genom muntlig handläggning och syn. Ett mål från hösten 1960 var dock av sådan art, att redan vid målets beredning en muntlig handläggning framstod som klart överlägsen ett skriftligt förfarande. Anledningen härtill var följande. Enligt fondskatteförordningens 7 § skulle en delägare, som från ett förvaltningsföretag köpte ut viss egendom, icke anses ha förvärvat någon inkomst, under förutsättning att det erlagda priset icke understeg företagets anskaffningskostnad för samma egendom, även om egendomens verkliga värde vid överlåtelsen översteg det ursprungliga anskaffningspriset. I det aktuella målet hade ett företag ägt två tomter, förvärvat genom ett och samma köp. Ena tomten var bebyggd och hade överlåtits, medan den andra tomten var kvar i företagets ägo. Målet gällde att bedöma, om den bebyggda tomten överlåtits för ett pris understigande företagets inköpspris. Man hade då närmast att avgöra hur stor del av den ursprungliga förvärvskostnaden, som belöpte på den bebyggda tomten. Viss osäkerhet rådde om tomternas innehåll och det var ej heller uteslutet att viss missuppfattning insmugit sig rö-

rande den administrativa och rättsliga tomtindelningen. Den inbördes belägenheten — hörntomt respektive sidogatsbelägenhet — påkallade syn, vilket var desto mer påkallat som vederbörande taxeringsintendent framställt yrkande, att köparen av den bybyggda tomten skulle taxeras för cirka 20.000 kr. Nu fanns det ett stadgande i anv. till 7 § som sade, att såsom anskaffningskostnad för fastighet skulle anses erlagd köpeskillning ökad med *kostnaden för mera väsentliga förbättringar av värdehöjande natur*. Under kammarrättens synegång på förenämnda tomter framkom, att företaget lagt ned icke oväsentliga kostnader på ett genombrott i grundmuren för en av tomterna för att få en utfart åt en av gatorna. Det må i förevarande sammanhang vara tillräckligt att erinra om att taxeringsintendenten i anledning av vid synegången gjorda konstateranden och efterföljande kompletterande utredning nedsatt sitt yrkande med 7.500 kronor.

*

"Taxeringskrig rasar vid Bolmens stränder" löd en sensationell rubrik i den småländska lokalpressen i höstas. Bakgrunden var den, att i Sunnerbo härad av Kronobergs län ortens RLF-avdelning företagit utredningar rörande bostadsförmånernas och naturprodukternas värdering. Utredningarna, som givit resultat som avvek från de skänsnormerna, hade vunnit taxeringsnämndernas gehör och taxeringsintendenten hade gått till prövningsnämnden, där hans talan om höjning av taxeringarna i enlighet med länsnormerna icke alltid vunnit bifall. Målen från Sunnerbo — de äro ännu icke avdömda — rymde frågor av stor principiell innebörd som här icke behöver närmare utläggas.

Därtill kom att de lokala förhållandena kunde tänkas komma att spela in rätt mycket på bedömningen. En skattskyldig var huvudpart i så måtto att han närmast ansvarade för RLF:s utredningar och själv var klagande. Det stod vid målens beredning utan vidare klart, att avgörandet skulle främjas genom en muntlig handläggning — sådan hade begärts av huvudparten — men kammarrätten gick ett steg längre och ansåg mest rationellt att komplettera utredningen genom domstolens syn därvid rätten ansåg sig böra med stöd av 40 kap. 1 § rättegångsbalken¹ förordna särskilda sakkunniga. Förslaget lämnades av parterna utan erinran. I syfte att till sakkunniga förvärva personer med ingående erfarenhet av länets bostadsförhållanden utsågos dels länsbostadsdirektören dels domänintendenten i länet. Båda dessa personer, som voro helt fristående från taxeringsväsendet, fingo svära sakkunniged inför kammarrätten på Sunnerbo härads tingshus i Ljungby. I syfte att få handläggningen så koncentrerad som möjligt men samtidigt så allsidig som målens art krävde, enades man om att huvudpartens mål skulle vara det enda som handlades muntligt — övriga klagande, som f. ö. icke påkallat muntlig handläggning, behövde följaktligen aldrig inställa sig — men att ett visst antal fastighetsobjekt därutöver skulle synas för att belysa den allmänna bostadsstan-

darden i landsändan i fråga. Vi gingo då till väga på det sättet att parterna i samråd fingo komma in med förslag på sex fastigheter av sämre, medelgod och bättre beskaffenhet, vilka skulle kunna tjäna som belysande exempel. För att om möjligt undvika allt för vaga uttalanden ifrågasattes från domstolens sida, om det vore möjligt att tänka sig t ex en 10-gradig skala, där med siffran 5 då skulle betecknas sådana gårdar, som voro genomsnittsbostäder enligt länsprövningsnämndens anvisningar. (Bostäder, som äro utrustade med elektriskt ljus, vattenledning, avlopp samt värmeledning har ansetts motsvara medeltalet för bostadsstandarden.)

Värderingssystemet accepterades av parter och sakkunniga som lämplig arbetshypotes. Resultatet kan i skrivande stund icke kommenteras, men så mycket kan avslöjas att både det allmännas representanter och de skattskyldiga visade ett påtagligt intresse för kammarrättens nya processordning och att var och en i sin stad på allt sätt ville underlätta kammarrättens utredande funktion.

¹ Lagrummet lyder: Finnes för prövning av fråga, vars bedömning kräver särskild fackkunskap, nödigt att anlita sakkunnig, äge rätten över frågan inhämta yttrande av myndighet eller tjänsteman eller annan som är satt att tillhandagå med yttrande i ämnet eller ock uppdraga åt en eller flera för redbarhet och för skicklighet i ämnet kända personer att avgiva yttrande.